

ПРОЛОГ

Ці рядки пишуться під гудіння бензинового генератора. Один деренчить, як шахед, просто під вікнами книгарні-кав'ярні в центрі Києва. Ще принаймні чотири докучливо гиготять із дворів Хрещатика. У закладі працює кондиціонер, встановлена сучасна система накопичення електроенергії, і тому біля ввімкненого в розетку ноутбука парує чашка запашної фільтр-кави. Оманливий спокій тут, у столиці воюючої країни, порушують лише генератори і метрополітен. Він не зупиняється. Хоча мав би. За всією логікою енергетичного терору росії мав би зупинитись. Узагалі-то, за їхніми планами багато чого мало відбутись, але не відбулось. І якщо безпосередньо про бойові дії, український спротив на полі бою і в тилу буде написано ще не одну книжку, то про те, як вони намагалися завоювати Україну без танкових проривів і знищення міст, вирішили написати ми.

Якось так повелось, що, кажучи про збереження чи не збереження суверенітету уламків ССРСР, ми зазвичай

послугуємося суто політичними категоріями. От Білорусь проковтнули московити, а ми боролись на двох революціях і з 2014-го ведемо війну. Це правда. Це абсолютно коректне висловлювання. Проте на рівні відчуттів відбувається прикре викривлення. Як так сталося, що сусідів завоювали, а нас — ні? Бо ми більш зріла нація? Можливо, це коректна відповідь, якщо не полемізувати про націогенез. Та якщо подивитись на політичний процес в Україні протягом перших двадцяти трьох років незалежності, важко із цим беззаперечно погодитись. Нарешті, чи треба вводити танки в країну, в якій контролюєш усі ресурси її функціонування? У Білорусі вся економіка спирається на московитські енергоресурси. Її ключова інфраструктура належить держкомпаніям сусіда: заводи, які виробляють паливо, належать частково, а ресурсно залежать повністю. Це захоплення відбулось без пострілів. На варті такого становища стоїть сам політичний режим Білорусі.

В Україні це не вдалось не лише тому, що ми сильніше любимо свою країну, нас більше, і Янукович — не Лукашенко. Хай як нам хотілося б так думати. А ще тому, що, наступаючи на трьох напрямках від першого дня відновлення незалежності України, росія програла на всіх трьох. Ці напрямки: газ, нафта, енергетика.

Якщо ви мали прикрість спілкуватися з московитами до 2014-го, то гарантовано чули фразу: «Перекриємо вам, хохлам, газ — приповзете». Багато хто з тих, хто потім прийшов убивати нас і згинув тут, так і не зрозумів, чому головне переконання його життя стосовно українців не справдилось. Чому не замерзли? Чому не приповзли? Перекрили ж.

На відміну від усім відомого фетиша — газового вентиля — інші напрямки енергетичної агресії переважно зали-

шались за лаштунками вечірніх новин. А якщо й потрапляли туди, то ніколи не набували потрібної політичної ваги. В автобусах не обговорювали, як російські інвестори скуповують українські НПЗ, натомість жваво обсмоктували «Юліні» газові контракти.

Ця агресія відбувалась гібридними методами і здебільшого мала активну чи пасивну підтримку всередині України.

Не в останню чергу завдяки потужному спадку радянських часів — атомній енергетиці — ми досі зі світлом, попри бомбардування нашої інфраструктури. Однак ми катастрофічно залежали від російського палива, від утилізації цього палива, від технологій. Тут логіка москвитів проста: ми контролюємо паливо і технологію — значить, без нас вони не виграють. Виграють. Бо... доводиться застосовувати дуже неісторичну категорію «диво». Якимось дивом наша корумпована, знекровлена, з високим рівнем недовіри до себе після 1986 року атомна енергетика почала перехід на американські технології. І стала на цей шлях не у 2022-му, а в 1990-ті. Першими у світі почали і першими завершили. Так, ми першими у світі переводили технологічний комплекс АЕС радянського зразка на американський. І тому, навіть захопивши найбільшу АЕС Європи в Енергодарі, окупант не може зламати нашої стійкості. Тому, що поруч із зарядженим ноутбуком парує фільтр-кава.

Окремий фронт москвитів завжди формувався з ціллю на нафту й нафтопродукти. Без палива ми не можемо пересуватись. Наші потяги. Наші комбайни. Наші танки. І німецькі танки теж. Та й французькі САУ не можуть, як і американські F-16. Як найбільший на континенті виробник нафти ворог мав усі можливості знищити нашу галузь виробництва палива. Прибрати собі до рук усі наші

заводи. Тисячі АЗС — взяти собі у власність. Найбільший трубопровід, який перекачує дизпаливо з міста самара на Уралі в західноукраїнські області, теж буде його власністю. Тобто власністю людини, яка перебуває у їхній власності. Зробити так, що вісім з десяти літрів усього, що горить у двигунах внутрішнього згорання в Україні, належати-ме їм (разом з білорусами). І вони це зробили. І? І нічого. Не менше диво, що побудова вільного ринку дала змогу забезпечувати німецькі танки паливом в умовах знищеної галузі та повної блокади.

Видобуток власного українського газу, електромережі, нафтопродукти, нарешті сама ГТС були не просто об'єктами бажання імперії. Щодо кожного із цих напрямків ішов агресивний і цілком продуманий наступ.

24 лютого об 00:00, за три години до початку повномасштабної агресії, за чотири години до безпрецедентного ракетного обстрілу, відбулось неможливе. Українська енергосистема від'єдналась від російської. Звісно, це не було якоюсь особливою причиною вторгнення. Але символізм настільки масштабний, наскільки важко його пояснити людям, які, як і автори, до певного моменту в житті вважали, що в розетці струм є, бо він завжди там був і завжди буде. От просто уявіть, що з 1922 року, коли окупанти-більшовики почали розбудовувати електромережі, все, що будувалося в Україні, було частиною єдиної схеми. Схеми, у якій головні центри аж ніяк не в Україні. Головний диспетчер сидів у москві. А окремі села й містечка України фізично — з погляду приєднання — розташовані не в Україні. Вони були під'єднані до білгородських, курських та ще якихось проводів. Так, платіжку надсилали українською, але до української енергетики це мало лише віртуальний стосунок.

Багато разів на день головний український диспетчер брав слухавку прямої лінії з москвою і узгоджував дії. Востаннє це було 23 лютого 2022 року. А з ночі ми від'єднались. Бо мали на меті приєднатись до європейських мереж. І це сталося 16 березня 2022 року. Наші мережі стали єдиним цілим з мережами Європейського Союзу. Попри роки руйнівного популізму, корупції, викачування ресурсів із залишків державної енергетики, діяльності далеко не найкращих людей, які трансформували советську систему державної власності в ринки. Попри десятиліття саботажу проросійських сил в українській владі. Навіть попри плани наших західних партнерів.

За вісім років до цього відбулося щось схоже і з газом. Коли вентиль перекрили, а він не перекрився.

Після від'єднання від газової труби і, головне, після від'єднання від мереж росія програла на останньому енергетичному напрямку. Після втрати можливості отримати нашу ГТС, наші родовища газу, наші мережі, зупинити забезпечення паливом і ядерним паливом, залишалось тільки знищити те, чого не вдалося захопити.

У читача можуть виникнути сумніви: чим підкріплене твердження, що всі ці процеси в українській енергетичній галузі були частиною плану? Що існував стратегічний задум? Що окремі дії хоч якось узгоджувались? Що процеси відбувались керовано, а не внаслідок збігу обставин? Що енергоресурсна росія опинилась поруч з менш ресурсною Україною? І це справедливі запитання. У нас немає документа, де захоплення української ГТС названо стратегічною метою так званої рф. Ми не маємо й аналогічного документа, який визначав би політичний сенс «Північних потоків». Ми маємо окремі свідчення й очевидну системність рішень, їхню подібність в інших

регіонах Східної Європи, Кавказу, Центральної Азії. Ми оперуватимемо в цій книжці унікальними свідченнями учасників подій. Ми спиратимемось на величезний масив відкритих джерел в Україні, росії та інших країнах.

Ця робота має на меті дослідити історію російської енергетичної агресії та спробувати досягнути, як у таких несприятливих умовах нам вдалось перемогти. Перемогти тоді у війні енергетичній, щоб мати шанс вистояти зараз — у війні кінетичній.